

DOI 10.31651/2524-2660-2020-2-227-230

ORCID 0000-0001-5818-4656

ФУЧИЛА Олена Миколаївна,

кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри іноземних мов,

Національний університет «Львівська Політехніка»

e-mail: helenfuchila@gmail.com

УДК 37.014.22:316.774(493.3/.4)(045)

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МЕДІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ У ФЛАНДРІЇ (БЕЛЬГІЯ)

У статті розглянуто сучасні тенденції розвитку навчання медійної грамотності у Фландрії (Бельгія) та дискусії щодо особливостей її втілення у освітній процес, що відбуваються на урядовому рівні. Визначено три напрямки дискусій та їхню пріоритетність, а також дина-

міку розвитку в умовах стрімкого розповсюдження цифрових технологій. Розглянуто відмінності між навичками медійної грамотності та цифрової грамотності, а також стремління до їхньої конвергенції.

Ключові слова: навчання медійної грамотності; цифрові технології; суперечності у державній політиці; тенденції розвитку медійної освіти, Фландрія, Бельгія.

Постановка проблеми. У сучасному світі цифрових технологій медійна грамотність стала важливою темою у дискусіях політиків багатьох країн про медійні засоби (МЗ), зокрема, цифрові МЗ та Інтернет. Враховуючи євроінтеграційні тенденції України та для успішного розвитку в ній медійної грамотності (МГ) було б корисно довідатись, як розвиваються ці стратегії в інших країнах Європи та чого від них можна навчитись. Звичайно, не всі дії та заходи розвинених країн Європи є безпомилковими, і подекуди вони створюють відчутні протиріччя у владних ешелонах. В той же час, обсяг інформації щодо тенденцій державного регулювання питань МГ у різних країнах Європи є не надто обширним. Досвід Бельгії, країни, що складається із трьох мовних спільнот (фламаномовної, франкомовної та німецькомовної), які мають власні міністерства освіти та культури, об'єднаних одним федеральним урядом, та розташована практично у центрі Європи, може бути помічним у вирішенні подібних питань в Україні. У статті пропонується розгляд факторів, що сприяють успішному формулюванню та впровадженню медійної грамотності у Фландрії (Бельгія). Дослідження ролі медійної грамотності у формуванні сучасного кібер-суспільства та методів та способів її втілення у освітній процес, а також її ролі у розвитку цифрових МЗ та суспільному житті проводять численні зарубіжні науковці, зокрема, Л. Вангук, М. Гоксманн, І. Лієтен, С. Марсден, П. Смет, С. Поінтц, В. Поттер, та українські науковці Н. Войтко, Г. Онкович, В. Робак, І. Сахневич тощо. Однак, для повноцінного і успішного втілення досвіду інших країн потрібно знати також, як сприймали необхідність розвитку МГ владні структури країни, тобто, законодавчі органи та особи, що відповідають за створення освітніх програм в країні.

Мета статті. Проаналізувати тенденції впровадження медійної грамотності в освітні стратегії Фландрії (Бельгія) та з'ясувати доцільність використання досвіду Фландрії при регулюванні положень освітньої системи України.

Виклад основного матеріалу дослідження. На протязі десятиріччя МГ здобула важливе місце у дискусіях щодо

політики з медіа, цифрових медіа та Інтернету у багатьох країнах.

У Фландрії дискусія щодо необхідності медійної грамотності розпочалась у Фламандському парламенті у 2006 р., але лише в 2012 р. всебічний документ з медійної грамотності та освіти був прийнятий урядом. Очевидно, медіа освіта та МГ були на узбіччі державної освітньої політики на протязі багатьох років, але віднедавна вони зайняли чільне місце у дебатах щодо медійної та освітньої стратегій уряду. Можна виділити три основні тенденції у цих дискусіях.

По-перше, на протязі останніх десятиліть відбувався відхід від протекціоністського підходу до МГ у напрямку підходу передачі повноважень. Протекціоністський підхід базується на ідеї, що медійні засоби мають негативний вплив на споживачів (особливо на молодь) і що пасивні користувачі більш уразливі ніж активні [1]. Протекціоністський підхід підтримується двома впливовими теоретичними школами у комунікативних студіях, які (1) досліджують впливи медіа та (2) розвивають критичну політекономію. Перші фокусуються на коротко- та довготерміновому впливі медіа та їхнього змісту, таких як реклама, жорстокість у МЗ, на мислення та поведінку людини. Другі вбачають у МЗ ідеологічний інструмент капіталізму, що спотворює реальність.

Підхід передачі повноважень, емансипуючий, або ж сприяючий підхід починається з ідеї, що МЗ є невід'ємною частиною нашого суспільства. Користувачів (включаючи молодь) розглядають як здатних активно взаємодіяти із МЗ. МГ повинна стимулювати їх стати більш автономними та критичними у їхній заангажованості у медійні та інформаційні технології. Емансипуючий підхід спирається на ідею, що медіа освіта повинна починатись із контенту, програм та програмних додатків, які користувачі переглядають чи використовують.

По-друге, підвищена увага до медійної грамотності тісно споріднена із зсувами у законодавстві стосовно медійних, телекомунікаційних засобів та інтернету. Розвиток цифрових технологій трансформує усіх користувачів у активних виробників медійного змісту [2], підчас коли розмивання меж між традиційними МЗ та цифровими через зміну інструментів наповнення змісту зменшує вплив захисних законодавчих заходів. Як наслідок, на європейському рівні останнім часом отримала визнання

модель «співвідповідальності» [3, с.154]. Оскільки користувачі можуть сприймати більше змісту у пакеті послуг, відповідальність кожної особи та її само-усвідомлення стають більш важливими, ніж захисні заходи. Дієвість МГ усе більше розглядається як шлях підвищення критичних навичок та автономії користувачів при відсутності відповідних статей законодавства [4].

По-третє, якщо МГ усе ще фокусується на когнітивних навичках, спрямованих на деконструкцію МЗ та медіа контенту, обговорення цифрової (інформаційної) грамотності спрямовані радше на операційні навички, що дозволяють повною мірою використовувати технології. На сьогоднішній день обидва напрямки розвиваються паралельно.

Однак, за останніми тенденціями, МГ починає фокусуватись на творчих та комунікативних навичках, потрібних для опанування інтерактивних аспектів медіа та Інтернету [2, 4]. Отже, можна стверджувати, що існує тенденція до конвергенції цілей МГ та рамок електронних навичок, яку не можна вважати позитивною.

Сучасна концепція МГ наповнюється широкими гуманістичними та естетичними цілями задля підсилення поняття громадянства поруч із розважальним характером МЗ, об'єднуючи розваги, ігри, культуру та мистецтво. Обговорення електронних навичок наповнюються значно більш утилітарними змістом та цілями, як працевлаштування, економічний розвиток та пряме індивідуальне просвітництво. У цьому сенсі, дебати про електронні навички значною мірою нехтують фактом, що медіа загалом та соціальні медіа зокрема відіграють важливу соціальну, а не тільки розважальну функцію у щоденному житті людини [5].

Визначення, яким користується, у кінцевому результаті, уряд Фландрії, наголошує, що користувачам потрібна здатність активно та творчо використовувати МЗ, включаючи загал знань, навичок та відношення, що дозволяє громадянам комунікувати із складним, змінним та медіалізованим світом свідомим та критичним шляхом. Це – здатність використовувати МЗ активно та творчо, спрямована на соціальну активність [6, с.17].

Це визначення чудово відображає філософію та інтонацію фламандських урядових документів. Воно займає дещо нейтральну позицію щодо ролі медіа у суспільстві та починається із спостереження того, що наше сприйняття світу є опосередкованим,

і що громадяни мають це усвідомлювати. Урядові документи Фландрії також підкреслюють, що користувачі стають все більш активними учасниками процесу завдяки оцифровці МЗ [7].

Визначення, таким чином, підкреслює, що користувачі потребують використовувати МЗ активно та творчо. Метою МГ у Фландрії є соціальна участь та активне громадянство, тоді як у інших країнах МГ є часто результатом негативної точки зору на впливи МЗ. Урядові документи Фландрії виявляють тенденцію до підходу «позитивної педагогіки», який не починається із страху чи заборони МЗ або їхнього використання, але з емансипаційної точки зору, у якій МЗ використовують для творчого і свідомого самовираження [6, 7].

Центральний фокус політики медійної грамотності – це розвиток знань, навичок та відношення через як формальне, так і неформальне навчання. Здатність брати участь у житті суспільства незалежно, самостійно і усвідомлено вбачається необхідною, як формальне, так і неформальне навчання має тут своє поле діяльності і свої функції.

Одна із них – це створення електронно-інклюзивного суспільства. Громадяни повинні мати рівні можливості у інформаційному суспільстві. Особливістю МГ у Фландрії є також факт, що вона спрямована в першу чергу на потреби малозабезпечених верств населення. Ще одна функція МГ – це створення безпечного та відповідального медійного простору. Особливо для молоді, яка інтенсивно користується соціальними мережами, важливі проблеми, пов'язані із приватністю, цифровим булінгом та хейтінгом, а також визначення участі батьків, освітян та молодих працівників у керуванні та моніторингу використання медійних засобів дітьми та молоддю.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Аналізуючи різні аспекти МГ, можна констатувати, що вона є життєво важливою навичкою у XXI столітті. Як показує це дослідження, стратегія МГ у Фландрії змінила фокус на протязі часу. Із середини 2000-х парламент – і особливо певні парламентарі у Комісії з медійних засобів – ведуть у дискусії про МГ. Більшість із цих дебатів виникали через дискусії про шкідливий вплив медіа на дітей та молодь, шкідливий вплив жорстокості в комп'ютерних іграх, на доцільність більш суворих правил від Департаменту рейтингу фільмів, або з проблем формування суспільної думки через новини у цифрових МЗ.

На іронію, результуючі дебати з МГ не закінчилися ні на протекціоністському відношенні до медіа, ні на закликах до більш суворих медійних директив. Таке амбівалентне відношення, що коливається між початковим протекціоністським та більш пізнім емансипаційним підходом усе ще є невід'ємною частиною поточних політичних дискусій щодо МГ.

Як наслідок, дискусії у Фландрії та позиція, що її підтримують різноманітні документи уряду в обговоренні МГ, схиляються до третьої, культурної, тенденції, що починається із незалежності загалом у його відношенні до МЗ. Медійну грамотність розглядають як спосіб підтримання та підсилення критичних компетентностей користувача при відсутності суворих медіа регуляторів.

Список бібліографічних посилань

- Potter W.J. Review of literature on media literacy. *Sociology Compass*, 2013. 7/6. 417–435.
- Hoechsmann M., Poyntz S. R. *Media literacies: A critical introduction*. Chichester: John Wiley & Sons, 2012. 244 p.
- Marsden C.T. *Internet co-regulation: European law, regulatory governance and legitimacy in cyberspace*. Cambridge, UK; New York: Cambridge University Press, 2011. 284 p.
- Wallis R., Buckingham D. Arming the citizen-consumer: The invention of “media literacy” within UK communications policy. *European Journal of Communication*, 2013. 28(5). 527–540.
- Vanhoucke L. *White Paper Mediawijsheid. Aanbevelingen op basis van een sectoranalyse*. Kenniscentrum Mediawijsheid, 2014. 15 p.
- Lieten I., Smet P. *Media Literacy Concept Paper*. Brussel: Vlaamse Regering, 2012. 42 p.
- VRT. *Beheersovereenkomst 2016–2020 tussen de Vlaamse Gemeenschap en VRT*. Vlaamse Radio en Televisie, 2016. 63 p.

References

- Potter, W.J. (2013). Review of literature on media literacy. *Sociology Compass*, 7/6, 417–435.
- Hoechsmann, M., & Poyntz, S. R. (2012). *Media literacies: A critical introduction*. Chichester: John Wiley & Sons.
- Marsden, C.T. (2011). *Internet co-regulation: European law, regulatory governance and legitimacy in cyberspace*. Cambridge, UK; New York: Cambridge University Press.
- Wallis, R., & Buckingham, D. (2013). Arming the citizen-consumer: The invention of “media literacy” within UK communications policy. *European Journal of Communication*, 28(5), 527–540.
- Vanhoucke, L. (2014). *White Paper Mediawijsheid. Aanbevelingen op basis van een sectoranalyse*. Kenniscentrum Mediawijsheid.
- Lieten, I., & Smet, P. (2012). *Media Literacy Concept Paper*. Brussel: Vlaamse Regering.
- VRT. (2016). *Beheersovereenkomst 2016–2020 tussen de Vlaamse Gemeenschap en VRT*. Vlaamse Radio en Televisie.

FUCHYLA Olena,

PhD in Pedagogic, Associate Professor of the Department of Foreign Languages
Lviv Polytechnic National University

CURRENT TENDENCIES FOR DEVELOPING MEDIA LITERACY IN FLANDERS (BELGIUM)

Summary. *Introduction. In the modern world of digital technologies media literacy has become the important topic of the discussions of politicians in many countries while they are discussing media in general and digital media or the Internet in particular. Taking into account the tendency to European Union which distinguishes our country and for the successful development of media literacy in it, it could be useful to know about the peculiarities of the development of this strategy in other European countries and to analyze their achievements and drawbacks. The country of our interest is Belgium which is located in the heart of Europe and concentrate many common features of European politics.*

The purpose of the article is to analyze the tendencies of introducing media literacy into educational strategies of Flanders (Belgium) and reveal the expediency of the use of Flanders experience while regulating the educational system of Ukraine.

The methods of analysis, synthesis and comparison are used in the article.

Results. Considering the debates in Flemish government directed towards choosing the best way of implementing the media literacy policies, it can be stated that first attempts were made after the dramatic development of the digital technologies. Digital media became more commonly used by citizens of different age and social status, so the issue of protecting them from different negative effects of media, that is, fake news, brutality etc. should fit to a new reality. The instrument of such protection would be media literacy instead of restrictive measures of the government, the latter being considered an ineffective policy. Shifting the responsibility to consumers became a good practice, but under the condition that they are provided with necessary skills which are of a

much wider range that digital skills/ Moreover, media literacy should necessarily include the skills in constructing media connecting knowledge of media background and its practical implementation via creating new media products and so understanding their artificial nature.

Originality. This research has been done for the first time with the use of original literature sources.

Conclusion. Having analyzed different tendencies in policies of implementing media literacy in Flanders (Belgium) the author can conclude that during last decades there has been a considerable shift in attitude to media literacy there. Having noticed, that restrictive measures directed to protect consumers from negative influence of media (fake news, violence, addiction etc.) did not act properly because of drastic changes of the media environment. It became more and more digitalized, and consumers have been included in the processes of its creation. It meant that new approaches should be developed giving consumers knowledge and skills which could protect them instead of law. The discussion on the issue are still taking place on the ministry level in Flanders, because restrictive laws are easier to be voted, but making media literacy a part and parcel of a society culture provides more self-confidence and responsibility to the citizens of a democratic state. This experience can be quite useful for choosing the correct way of the development and introduction of media literacy in Ukraine.

Keywords: *teaching media literacy; digital technologies; discrepancies in public policy; tendencies of media education development; Flanders; Belgium.*

Одержано редакцією 24.03.2020
Прийнято до публікації 16.04.2020